

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

УДК 373.3:004:028.5

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20135796>

Цифровізація початкової школи та її вплив на читацькі компетентності молодших школярів

Кирилович Олена Феліксівна,

старший викладач кафедри теорії і методики початкової освіти, заступник
декана факультету європейської освіти, педагогічний факультет, ПВНЗ
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана
Дем'янчука», м. Рівне, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4597-2546>

Гнатовська Катерина Сергіївна,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті, факультет початкового навчання, Харківський національний
педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-0991-7507>

Ткаченко Лідія Петрівна,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики
викладання філологічних дисциплін у дошкільній, початковій і спеціальній
освіті, факультет початкового навчання, Харківський національний
педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-6375-3558>

Прийнято: 29.04.2026 | Опубліковано: 12.05.2026

Анотація: *Актуальність дослідження* зумовлена інтенсивною цифровізацією початкової освіти, що трансформує умови формування читацьких компетентностей молодших школярів і актуалізує проблему забезпечення глибини розуміння тексту в умовах багатоканального інформаційного середовища. У сучасній практиці спостерігається суперечність між розширенням доступу до цифрових ресурсів і зниженням якості осмисленого читання, що потребує наукового обґрунтування ефективних дидактичних рішень. **Метою статті** визначено наукове обґрунтування впливу цифровізації початкової школи на формування читацьких компетентностей молодших школярів та встановлення ефективних підходів до їх розвитку в умовах цифрового освітнього середовища. **Методи дослідження** базуються на використанні теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу наукових джерел, структурно-функціонального підходу та логіко-аналітичного моделювання для виявлення взаємозв'язків між характеристиками цифрового освітнього середовища і процесами читацької діяльності. **У результаті** дослідження проаналізовано сутність читацьких компетентностей і встановлено їх трансформацію в умовах цифровізації, зокрема перехід до нелінійного, інтерактивного та багатоканального сприйняття тексту. Виявлено специфіку впливу цифрових інструментів на процеси сприйняття, розуміння та інтерпретації тексту. Доведено, що ефективність формування читацьких компетентностей забезпечується за умов дидактично обґрунтованої інтеграції цифрових технологій у навчальний процес. Виявлено ключові наукові та практичні проблеми, серед яких фрагментація сприйняття, зниження глибини розуміння, когнітивне перевантаження та методична неузгодженість використання цифрових ресурсів. **У висновках** обґрунтовано, що підвищення ефективності формування читацьких компетентностей досягається через структуровану організацію роботи з

текстом, поєднання цифрових і традиційних підходів, диференціацію навчальних завдань та включення рефлексивних етапів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням моделей оцінювання читацьких компетентностей у цифровому середовищі, емпіричною перевіркою дидактичних підходів до інтеграції цифрових технологій та вивченням їх довгострокового впливу на когнітивний розвиток молодших школярів.

Ключові слова: *цифрове освітнє середовище, навчальне читання, когнітивні процеси, мультимедійні ресурси, інтерактивне навчання, гіпертекст, педагогічна інтеграція, осмислення інформації.*

Digitalization of primary school and its impact on the reading competencies of primary school students

Olena Kyrylovych,

Senior Lecturer of the Department of Theory and Methodology of Primary Education, Deputy Dean of the Faculty of European Education, Faculty of Pedagogy, Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities, Rivne, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0002-4597-2546>

Kateryna Hnatovska,

PhD in Pedagogy, Senior Lecturer of the Department of Theory and Methods of Teaching Philology Disciplines in Preschool, Primary and Special Education, Faculty of Primary Education, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0991-7507>

Lidiia Tkachenko,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Teaching Philology Disciplines in Preschool, Primary and Special Education, Faculty of Primary Education, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-6375-3558>

Abstract: *The relevance of the study is determined by the intensive digitalization of primary education, which transforms the conditions for the formation of reading competencies of primary school students and actualizes the problem of ensuring deep text comprehension in a multi-channel information environment. In current practice, a contradiction is observed between the expansion of access to digital resources and the decline in the quality of meaningful reading, which requires scientifically grounded didactic solutions. The purpose of the article is to substantiate the impact of primary school digitalization on the formation of reading competencies of primary school students and to determine effective approaches to their development in a digital educational environment. The research methods are based on theoretical generalization, analysis and synthesis of scientific sources, a structural-functional approach, and logical-analytical modeling to identify relationships between the characteristics of the digital educational environment and reading processes. The results of the study include the analysis of the essence of reading competencies and the identification of their transformation under digitalization, particularly the transition to nonlinear, interactive, and multi-channel text perception. The specific influence of digital tools on the processes of perception, comprehension, and interpretation of text has been identified. It has been proven that the effectiveness of forming reading competencies is ensured through the didactically grounded integration of digital technologies into the educational process. Key scientific and practical problems have been revealed, including fragmented perception, reduced depth of comprehension, cognitive*

*overload, and methodological inconsistency in the use of digital resources. **The conclusions** substantiate that improving the effectiveness of reading competencies formation is achieved through a structured organization of text-based activities, the integration of digital and traditional approaches, the differentiation of learning tasks, and the inclusion of reflective stages. Prospects for further research are associated with the development of models for assessing reading competencies in a digital environment, empirical verification of didactic approaches to digital integration, and the study of their long-term impact on the cognitive development of primary school students.*

Keywords: *digital educational environment, reading skills, cognitive processes, multimedia resources, interactive learning, hypertext, pedagogical integration, information comprehension*

Постановка проблеми. Цифровізація початкової школи істотно трансформує способи формування читацьких компетентностей молодших школярів, змінюючи як канали доступу до тексту, так і когнітивні стратегії його опрацювання. Поряд із розширенням можливостей інтерактивної взаємодії з навчальним матеріалом – мультимедійність, гіпертекстуальність, адаптивні освітні середовища – посилюється ризик фрагментарного сприйняття, зниження глибини розуміння та ослаблення навичок лінійного читання. Це актуалізує наукову проблему узгодження традиційних підходів до розвитку читання з цифровими форматами навчання, оскільки наявні методики переважно орієнтовані на паперовий текст і не повною мірою враховують особливості цифрового когнітивного навантаження. У практичній площині виникає потреба у створенні педагогічно виважених моделей інтеграції цифрових ресурсів у процес навчання читання – таких, що забезпечують не лише технічну доступність тексту, а й формування аналітичного, інтерпретаційного та критичного рівнів читацької діяльності.

Отже, проблема полягає у визначенні ефективних дидактичних механізмів поєднання цифрових інструментів із завданнями розвитку читацьких компетентностей, що має безпосереднє значення для підвищення якості початкової освіти та відповідає сучасним запитам освітньої практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд сучасних досліджень свідчить про багатовимірність наукових підходів до цифровізації початкової школи та її впливу на формування читацьких компетентностей молодших школярів. К. Новік (K. Novik) та співавтори розглядають соціальні медіа й онлайн-спільноти як середовище навчальної взаємодії та співпраці, що розширює можливості комунікативного читання, обміну інтерпретаціями тексту й колективного осмислення інформації [1]. К. Новік (K. Novik) окремо акцентує увагу на ролі штучного інтелекту (ШІ) у створенні адаптивних навчальних середовищ для підготовки вчителів, що має значення для персоналізації читацьких завдань і добору цифрового контенту відповідно до рівня учнів [2]. Р. Призванська аналізує вплив популярної музики на емоційне благополуччя дітей у час війни, що опосередковано важливо для проблеми читання, оскільки емоційний стан молодших школярів впливає на увагу, мотивацію та готовність до сприйняття навчального тексту [3]. Г. В. Різак розкриває значення екологічної освіти у формуванні свідомого ставлення до природи, демонструючи потенціал змістово насиченого освітнього контенту для розвитку ціннісного читання, осмислення текстів природничого спрямування та інтеграції читання з виховними завданнями [4].

Більш безпосередньо проблему читацьких компетентностей у цифровому середовищі висвітлено у працях, присвячених роботі молодших школярів із цифровими текстами. І. Ліпчевська досліджує управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів під час читання цифрових текстів, підкреслюючи психолого-педагогічну специфіку сприйняття, навігації, розуміння й інтерпретації інформації на екрані [5]. О. Хвашевська та С. Чугай

обґрунтовують можливості використання цифрових технологій у національно-патріотичному вихованні здобувачів початкової освіти, що засвідчує значення цифрового контенту не лише для технічного урізноманітнення навчання, а й для формування смислового, ціннісного та культурного контексту читання [6]. М. О. Борисьонюк аналізує інтеграцію цифрових освітніх технологій у фахову підготовку майбутніх учителів початкової школи, наголошуючи на необхідності готовності педагога до методично обґрунтованого використання цифрових інструментів у роботі з текстом [7]. В. О. Мартиненко розглядає сучасні тенденції розвитку дитячих книговидаць в Україні та взаємодію читачів із книжкою, що дозволяє простежити зміну читацького досвіду молодших школярів під впливом візуалізації, інтерактивності та оновлення форматів дитячого читання [8]. А. Романова та С. Паламар досліджують використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на уроках літературного читання, доводячи їх значення для активізації сприйняття тексту, розвитку читацького інтересу та урізноманітнення методів роботи з художнім матеріалом [9].

Вагомий внесок у розкриття міжнародного досвіду цифрового читання зроблено у працях зарубіжних авторів. М. Кернежа (M. Kerneža) та М. Кордігел Аберсек (M. Kordigel Aberšek) аналізують онлайн-читання в цифрових навчальних середовищах для учнів початкової школи, акцентуючи на особливостях розуміння тексту, самостійної роботи з цифровим матеріалом і педагогічного супроводу читацької діяльності [10]. А. С. Вібово (A. S. Wibowo) та співавтори систематизують дослідження цифрової грамотності в початковій школі на прикладі впровадження Let's Read, що дає змогу розглядати цифрові бібліотеки й відкриті читацькі платформи як інструмент розширення доступу дітей до якісних текстів [11]. І. Демірбаш (İ. Demirbaş) та А. Шахін (A. Şahin) доводять ефективність цифрових історій для розвитку навичок аудіювання в учнів початкової школи, що є важливим для формування

ширшої мовленнєвої та читацької компетентності [12]. О. Саригьоз (O. Sarigöz) та Б. Їлдірим (B. Yıldırım) у квазіекспериментальному дослідженні показують позитивний вплив цифрового сторітелінгу на навички розуміння прочитаного, підкреслюючи його значення для активізації інтересу, послідовного осмислення сюжету та інтерпретації тексту [13]. І. Софіан (I. Sofian) аналізує вплив цифрової педагогіки та ІКТ на розвиток грамотності й розуміння прочитаного в початкових класах, наголошуючи на зв'язку між технологічно підтриманим навчанням і якістю читацьких результатів [14]. Е. Годар (E. Godaert) та співавтори здійснюють систематичний огляд оцінювання цифрових компетентностей учнів початкової школи, що є методологічно важливим для дослідження читацьких компетентностей, оскільки робота з цифровим текстом потребує не лише техніки читання, а й умінь критично, безпечно та усвідомлено діяти в цифровому інформаційному середовищі [15]. Так, наявні праці формують цілісне підґрунтя для дослідження цифровізації початкової школи як чинника трансформації читацьких компетентностей молодших школярів, однак подальшого уточнення потребує взаємозв'язок між цифровими інструментами, психолого-педагогічними умовами читання та якісними змінами у сприйнятті, розумінні й інтерпретації тексту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Незважаючи на активний розвиток досліджень у сфері цифровізації освіти, залишаються невирішеними питання цілісного пояснення трансформації читацьких компетентностей молодших школярів у цифровому середовищі. Недостатньо розкрито механізми впливу цифрових інструментів на глибину розуміння тексту, а також відсутнє узгодження між когнітивними процесами читання і дидактичними підходами до їх формування, що зумовлює фрагментарність існуючих наукових підходів.

Відсутність системного бачення зазначених аспектів ускладнює розроблення ефективних моделей навчання читання в умовах цифровізації. Це

зумовлює необхідність наукового обґрунтування підходів до інтеграції цифрових технологій у процес формування читацьких компетентностей із орієнтацією на забезпечення глибокого та цілісного осмислення тексту молодшими школярами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – обґрунтувати вплив цифровізації початкової школи на формування читацьких компетентностей молодших школярів та визначити ефективні підходи до їх розвитку в умовах цифрового освітнього середовища.

Завдання статті:

1. Узагальнити сутність читацьких компетентностей та їх трансформацію в умовах цифровізації початкової освіти.
2. Визначити вплив цифрових інструментів на процеси сприйняття, розуміння й інтерпретації тексту та обґрунтувати підходи до їх інтеграції.
3. Виявити ключові проблеми та обґрунтувати шляхи підвищення ефективності формування читацьких компетентностей у цифровому середовищі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку освіти читацькі компетентності молодших школярів розглядаються як інтегративна характеристика, що поєднує здатність до осмисленого читання, інтерпретації змісту, критичного оцінювання інформації та її використання у навчальній і повсякденній діяльності. Цифровізація початкової освіти суттєво трансформує зміст і структуру цих компетентностей – поряд із традиційними навичками декодування та розуміння тексту актуалізуються вміння працювати з цифровими форматами, гіпертекстами, мультимедійними ресурсами. Це зумовлює зміщення акценту від лінійного читання до нелінійного, інтерактивного та багатоканального сприйняття інформації, що, з одного боку, розширює пізнавальні можливості учнів, а з

іншого – ускладнює забезпечення глибини розуміння та цілісності сприйняття тексту (табл. 1).

Таблиця 1

Сутнісні характеристики читацьких компетентностей молодших школярів в умовах цифровізації

<i>Компонент</i>	<i>Сутнісна характеристика</i>	<i>Прояв у традиційному середовищі</i>	<i>Трансформація в цифровому середовищі</i>	<i>Функціональне значення</i>
<i>Когнітивний</i>	Розуміння змісту тексту та встановлення смислових зв'язків	Лінійне читання, послідовний аналіз	Нелінійне читання, робота з гіпертекстами	Забезпечує глибину розуміння інформації
<i>Інтерпретаційний</i>	Осмислення та пояснення змісту тексту	Усна та письмова інтерпретація	Інтерпретація мультимедійних і комбінованих текстів	Формує здатність до узагальнення та пояснення
<i>Критичний</i>	Оцінювання достовірності та релевантності інформації	Порівняння джерел, аналіз змісту	Оцінка цифрових джерел, фільтрація інформації	Знижує ризики використання недостовірних даних
<i>Техніко-операційний</i>	Навички роботи з текстом як об'єктом діяльності	Читання друкованого тексту	Використання електронних ресурсів, навігація	Забезпечує ефективність взаємодії з текстом
<i>Мотиваційний</i>	Сформованість інтересу до читання	Читання за програмою та позакласне читання	Інтерактивні формати, гейміфікація	Підвищує залученість до читання

Джерело: сформовано автором на основі [5, с. 174; 8, с. 66; 9, с. 43; 10, р. 838; 15, р. 9956].

В умовах цифрового освітнього середовища читацькі компетентності функціонують як інтегрована система взаємопов'язаних когнітивних, інтерпретаційних і операційних дій. У практиці початкової школи це проявляється в тому, що учень під час роботи з цифровим текстом не лише читає його зміст, а й одночасно здійснює навігацію, відбір інформації та її

первинну оцінку [10, р. 838]. Наприклад, використання електронних підручників або інтерактивних платформ передбачає ситуацію, коли дитина працює з основним текстом, переходить до додаткових пояснень через гіперпосилання, співвідносить текст із візуальними матеріалами та виконує вбудовані завдання, що формує комплексну модель читацької діяльності. Інтерпретаційний компонент у цифровому середовищі набуває розширеного характеру, оскільки об'єктом розуміння стає не лише текст, а й поєднання різних інформаційних форматів. Це потребує цілеспрямованого педагогічного супроводу, зокрема через запитання, що орієнтують учнів на встановлення смислових зв'язків між текстовими та візуальними елементами. У свою чергу, критичний компонент реалізується через навчання елементарним діям оцінювання інформації, наприклад визначення відповідності змісту навчальному завданню або виявлення зайвої інформації під час роботи з дитячими онлайн-ресурсами. Практика також засвідчує, що мотиваційний компонент посилюється завдяки інтерактивності цифрових середовищ, однак це потребує педагогічного врівноваження, щоб інтерес до форми не витісняв роботу зі змістом. Ефективним є поєднання інтерактивних вправ із завданнями на переказ, узагальнення та обговорення прочитаного, що забезпечує глибину розуміння [10, р. 838]. Отже, результативність формування читацьких компетентностей у сучасних умовах визначається здатністю вчителя інтегрувати цифрові інструменти у процес осмисленого читання, зберігаючи баланс між технологічними можливостями та когнітивними завданнями навчання.

Цифрові освітні інструменти змінюють характер роботи з текстом, переводячи її у формат багатоканального сприйняття та інтерактивної взаємодії. Це впливає на глибину розуміння й спосіб інтерпретації, оскільки учень одночасно працює з текстом, візуальними та додатковими інформаційними елементами (табл. 2).

Таблиця 2

Особливості впливу цифрових освітніх інструментів на процеси роботи з текстом

<i>Процес читацької діяльності</i>	Характер впливу цифрових інструментів	Типові інструменти реалізації	Зміни у навчальній поведінці учнів	Освітній результат
<i>Сприйняття тексту</i>	Поліканальність подачі інформації	Електронні підручники, мультимедійні платформи	Переключення уваги між різними форматами	Підвищення залученості
<i>Розуміння змісту</i>	Підтримка через інтерактивні елементи	Анімації, підказки, інтерактивні пояснення	Опора на зовнішні смислові маркери	Полегшення засвоєння
<i>Інтерпретація</i>	Нелінійність побудови змісту	Гіпертекст, цифрові ресурси	Вибір індивідуальної траєкторії читання	Гнучкість мислення
<i>Концентрація уваги</i>	Фрагментація інформаційного поля	Освітні застосунки	Часте переключення між завданнями	Ризик зниження стійкості уваги
<i>Осмислення</i>	Швидкий доступ до додаткових джерел	Пошукові системи, довідкові модулі	Заміна аналізу швидким пошуком	Розширення інформаційного поля

Джерело: сформовано автором на основі [5, с. 176; 9, с. 44; 10, р. 840; 13, р. 1784; 14].

Вплив цифрових інструментів реалізується не ізольовано за окремими процесами, а як взаємодія кількох когнітивних механізмів, які змінюють характер читацької діяльності. У реальній практиці це добре простежується під час роботи з інтерактивними підручниками або освітніми платформами, де сприйняття тексту відразу супроводжується візуальними підсилювачами змісту. Наприклад, при вивченні казки учні читають фрагмент тексту, паралельно переглядають ілюстрації або короткі відео, що конкретизують сюжет, після чого виконують завдання на встановлення послідовності подій. У такій ситуації сприйняття стає більш насиченим, але водночас виникає потреба в педагогічному структуруванні уваги, інакше дитина фіксується на

окремих образах, а не на логіці тексту [5, с. 176]. Процес розуміння в цифровому середовищі набуває опосередкованого характеру, оскільки значна частина смислових зв'язків «підказується» інструментом. Практично це проявляється в тому, що учень, працюючи з текстом з природничої тематики, користується інтерактивними поясненнями або вбудованими визначеннями, які спрощують засвоєння складних понять. Водночас без додаткових завдань на узагальнення це може формувати залежність від зовнішніх опор і знижувати здатність до самостійного аналізу. Саме тому ефективні практики передбачають поєднання цифрових підказок із завданнями на відтворення змісту власними словами або пояснення причинно-наслідкових зв'язків. Інтерпретаційний аспект особливо чутливий до цифрового формату, оскільки гіпертекст і варіативність подачі інформації дозволяють учневі обирати власну траєкторію роботи з матеріалом [14]. Наприклад, під час опрацювання навчального тексту з читання учень може переходити до додаткових матеріалів про автора або історичний контекст, що розширює розуміння, але водночас розмиває межі основного змісту. У зв'язку з цим педагогічно доцільним є використання чітко окреслених маршрутів роботи з текстом, коли додаткові ресурси інтегруються як етапи поглиблення, а не як паралельні інформаційні потоки. Практика також показує, що проблема концентрації виникає не стільки через самі цифрові інструменти, скільки через відсутність регуляції діяльності. Наприклад, у ситуації виконання онлайн-завдання учень може швидко переходити між вкладками або завданнями, не завершуючи смислового опрацювання тексту. Водночас за умов чітко структурованого уроку, де робота з текстом поєднується з обговоренням, короткими письмовими відповідями та фіксацією ключових ідей, цифрові інструменти навпаки підсилюють осмислення за рахунок оперативного доступу до пояснень і прикладів [13, р. 1784]. Отже, їх ефективність у сучасній початковій школі визначається не технологічними характеристиками, а педагогічною

логікою використання, яка забезпечує перехід від фрагментарного сприйняття до цілісного розуміння тексту.

Інтеграція цифрових технологій у процес формування читацьких компетентностей потребує чіткого дидактичного проєктування, за якого цифрові ресурси виступають не додатком, а функціональним елементом навчальної діяльності. Йдеться про таку організацію роботи з текстом, де технології забезпечують структурування змісту, керування пізнавальною активністю та індивідуалізацію навчання, не порушуючи цілісності розуміння. У цьому контексті ключового значення набувають підходи, що поєднують педагогічне спрямування діяльності учнів із можливостями цифрового середовища (табл. 3).

Таблиця 3

Дидактичні підходи до інтеграції цифрових технологій у формуванні читацьких компетентностей

<i>Дидактичний підхід</i>	<i>Змістова характеристика</i>	<i>Механізм впровадження в освітній процес</i>	<i>Результативний вплив на читацьку діяльність</i>
<i>Інтеграційний</i>	Узгодження цифрових і традиційних форм роботи з текстом	Поєднання друкованих матеріалів із цифровими ресурсами	Забезпечення цілісного сприйняття змісту
<i>Керовано-діяльнісний</i>	Організація активної пізнавальної діяльності учнів	Чітка постановка завдань при роботі з цифровими матеріалами	Формування усвідомленого читання
<i>Диференційований</i>	Урахування індивідуальних освітніх потреб	Використання адаптивних завдань і варіативних ресурсів	Підвищення доступності та ефективності навчання
<i>Рефлексивний</i>	Орієнтація на осмислення результатів читання	Організація обговорення, самооцінювання, формулювання висновків	Поглиблення розуміння тексту

<i>Контекстно-орієнтований</i>	Зв'язок змісту читання з практичними ситуаціями	Використання прикладних цифрових матеріалів	Формування прикладного значення читання
--------------------------------	---	---	---

Джерело: сформовано автором на основі [2, р. 190; 5, с. 178; 7, с. 100; 9, с. 45; 11, р. 1154; 15, р. 9962].

Ці підходи набувають практичної результативності лише за умови їх цілеспрямованого поєднання в межах одного дидактичного сценарію, де цифрові інструменти виконують різні, але узгоджені функції. У сучасному уроці читання це проявляється, наприклад, у побудові послідовності «первинне ознайомлення – уточнення – осмислення – застосування», де на кожному етапі використовується інший формат роботи з текстом [2, р. 190]. Зокрема, інтеграційний підхід реалізується через початкове читання друкованого або мінімально оформленого цифрового тексту без надлишкових візуальних елементів, що дозволяє сформувати базове розуміння, після чого цифрові ресурси підключаються для деталізації змісту, наприклад через інтерактивні пояснення або ілюстрації. Керовано-діяльнісний підхід у практиці забезпечує структурованість роботи, коли кожна взаємодія з цифровим матеріалом має чітке завдання. Наприклад, під час роботи з текстом про природне явище учні не просто переглядають анімацію, а мають встановити причинно-наслідкові зв'язки й зафіксувати їх у короткому поясненні. Така організація переводить цифровий інструмент із засобу демонстрації у засіб пізнавальної діяльності [15, р. 9962]. Диференційований підхід доповнює цей процес, дозволяючи варіювати складність текстів і завдань: частина учнів працює з базовим змістом, тоді як інші отримують розширені матеріали або додаткові цифрові джерела для поглиблення теми. Рефлексивний підхід у сучасних умовах набуває особливої ваги, оскільки саме він забезпечує завершеність читацької діяльності. Практично це реалізується через короткі підсумкові дії – формулювання основної думки, пояснення

змісту своїми словами або співвіднесення прочитаного з попереднім досвідом. Без такого етапу цифрове читання часто залишається на рівні фрагментарного сприйняття. Контекстно-орієнтований підхід дозволяє перенести результати читання у практичну площину: наприклад, учні працюють із цифровими інструкціями або інформаційними повідомленнями і застосовують отриману інформацію для виконання конкретного завдання, що формує зв'язок між текстом і реальною діяльністю [7, с. 100]. Так, у сучасній початковій школі ефективність інтеграції цифрових технологій визначається не окремим використанням інструментів, а здатністю вчителя конструювати цілісну систему навчальних дій, у якій читання виступає ядром, а цифрові засоби – інструментом його поглиблення, структурування та практичного застосування.

Розвиток читацьких компетентностей молодших школярів у цифровому освітньому середовищі супроводжується низкою взаємопов'язаних наукових і практичних проблем, що виникають через невідповідність між швидким впровадженням технологій і недостатньо розробленим дидактичним забезпеченням. Однією з ключових є фрагментація сприйняття тексту, зумовлена багатоканальністю інформації, що ускладнює формування цілісного розуміння та послідовного мислення [5, с. 178]. Це поєднується з поширенням поверхневих стратегій читання, орієнтованих на швидкий пошук відповіді, а не на глибокий аналіз і інтерпретацію змісту.

Суттєвою є проблема когнітивного перевантаження, коли одночасна робота з текстом, зображеннями та інтерактивними елементами знижує концентрацію уваги та підсилює залежність від зовнішніх підказок. Унаслідок цього послаблюється здатність до самостійного осмислення тексту. Паралельно загострюється проблема нестійкості уваги та скорочення тривалості зосередженого читання, що негативно впливає на розвиток глибокого розуміння. У практичному вимірі вагомою є методична

неузгодженість використання цифрових ресурсів, коли їх застосування не інтегроване у логіку навчального процесу [9, с. 44]. Додаткові труднощі створюють варіативність якості цифрового контенту та його невідповідність віковим особливостям учнів, що може призводити до спрощення змісту або втрати смислових зв'язків. Також зберігається проблема нерівного доступу до ресурсів і різного рівня цифрової підготовки учнів. У науковому аспекті недостатньо розробленими залишаються підходи до оцінювання читацьких компетентностей у цифровому середовищі, що ускладнює об'єктивне визначення результатів навчання. Сукупність цих проблем вказує на необхідність системного узгодження технологічних можливостей із дидактичними завданнями розвитку читацьких компетентностей.

Підвищення ефективності формування читацьких компетентностей у цифровому освітньому середовищі потребує системного узгодження технологічних можливостей із дидактичною логікою навчання. Практично доцільним є впровадження структурованих моделей роботи з текстом, у яких цифрові інструменти використовуються поетапно – від первинного ознайомлення до поглибленого осмислення і застосування змісту. Це передбачає обмеження надлишкових мультимедійних елементів на початковому етапі читання та їх цілеспрямоване підключення на етапах уточнення й інтерпретації, що дозволяє зберігати цілісність сприйняття. Важливим є забезпечення керованості читацької діяльності через чітке формулювання завдань при роботі з цифровими ресурсами. Учні мають виконувати не лише дії з навігації чи вибору відповіді, а завдання, спрямовані на встановлення смислових зв'язків, формулювання висновків і пояснення змісту власними словами. Ефективність також підвищується за рахунок поєднання цифрового читання з традиційними видами роботи, зокрема переказом, обговоренням і письмовою фіксацією основних ідей, що сприяє закріпленню результатів. Доцільним є використання диференційованих

цифрових ресурсів, які дозволяють варіювати складність текстів і темп роботи відповідно до індивідуальних можливостей учнів, водночас зберігаючи єдину навчальну мету. Окрему увагу слід приділяти розвитку навичок критичного опрацювання інформації, що реалізується через завдання на відбір релевантного змісту, співвіднесення різних джерел і виявлення смислових невідповідностей навіть на базовому рівні. Практично значущим є також обмеження когнітивного перевантаження шляхом регламентації обсягу інформації та кількості цифрових елементів у межах одного завдання. Це поєднується з організацією коротких рефлексивних етапів, під час яких учні узагальнюють прочитане та усвідомлюють власні дії. У результаті цифрові технології виконують не стимулюючу, а організуючу функцію, забезпечуючи розвиток глибокого розуміння тексту та стійких читацьких компетентностей у молодших школярів.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що цифровізація початкової школи трансформує читацькі компетентності у напрямі їх ускладнення та багатовимірності, поєднуючи традиційні навички розуміння тексту з уміннями роботи в цифровому середовищі. Доведено, що цифрові інструменти підвищують доступність і мотивацію до читання, однак їх ефективність залежить від дидактично обґрунтованої інтеграції у навчальний процес. Виявлено, що ключові проблеми мають комплексний характер і проявляються у фрагментації сприйняття, зниженні глибини розуміння, поширенні поверхневих стратегій читання, когнітивному перевантаженні та нестійкості уваги, а також у методичній неузгодженості використання цифрових ресурсів. Обґрунтовано, що підвищення ефективності формування читацьких компетентностей забезпечується через структуровану організацію роботи з текстом, поєднання цифрових і традиційних підходів, диференціацію завдань і включення рефлексивних етапів, що спрямовують учнів на глибоке осмислення змісту. Перспективи подальших досліджень полягають у

розробленні моделей оцінювання читацьких компетентностей у цифровому середовищі, емпіричній перевірці дидактичних підходів та вивченні довгострокового впливу цифрового читання на когнітивний розвиток молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Novik K., Honcharuk V., Kyrychenko V., Petrovska K., Zelinska V. The role of social media and online communities in learning and collaboration in the age of digital transformation. *Futurity Education*. 2024. Vol. 4, № 3. P. 334–351. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED.2024.09.25.19>.
2. Novik K. The role of artificial intelligence in creating adaptive learning environments for teacher education. The 11th International Scientific and Practical Conference “Innovative Development of Science, Technology and Education” (August 1–3, 2024). Perfect Publishing, Vancouver, Canada, 2024. P. 189–192. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/08/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-TECHNOLOGY-AND-EDUCATION-1-3.08.24.pdf#page=189> (дата звернення: 03.03.2026).
3. Призванська Р. Вплив популярної музики на емоційне благополуччя дітей у час війни. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2025. Вип. 42. С. 219–226. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2025.42.13472>.
4. Різак Г. В. Екологічна освіта та формування екологічної свідомості: шлях до гармонії з природою. *Перспективи та інновації науки*. 2024. Вип. 5, № 39. С. 143–154. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-5\(39\)-143-154](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-5(39)-143-154).
5. Ліпчевська І. Управління навчально-пізнавальною діяльністю молодших школярів під час читання цифрових текстів: психолого-педагогічний аспект. *Проблеми сучасного підручника*. 2025. № 34. С. 172–185. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-172-185>.

6. Хващевська О., Чугай С. Національно-патріотичне виховання здобувачів початкової освіти засобами цифрових технологій. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2025. Вип. 1, № 24. С. 159–173. DOI: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.24.2025.348450>.
7. Борисьонек М. О. Інтеграція цифрових освітніх технологій у фахову підготовку майбутніх учителів початкової школи. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. 2025. Вип. 56, № 11–12. С. 97–105. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.56\(11-12\)-14](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.56(11-12)-14).
8. Мартиненко В. О. Тенденції розвитку сучасних дитячих книговидавань в Україні: контекст взаємодії читачів з книжкою. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 61, т. 1. С. 64–71. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736531/1/Мартиненко_стаття,%20Одеса.pdf (дата звернення: 03.03.2026).
9. Романова А., Паламар С. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках літературного читання. *Молодий вчений*. 2023. Вип. 7, № 119. С. 42–47. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-7-119-8>.
10. Kerneža M., Kordigel Aberšek M. Online Reading in Digital Learning Environments for Primary School Students. *Problems of Education in the 21st Century*. 2022. Vol. 80, № 6. P. 836–850. DOI: <https://doi.org/10.33225/pec/22.80.836>.
11. Wibowo A. S., Widiarti N., Widiyatmoko A. Digital literacy in primary school: a systematic review of let's read implementation (2019–2025). *Journal of Innovation and Research in Primary Education*. 2026. Vol. 5, № 1. P. 1150–1161. DOI: <https://doi.org/10.56916/jirpe.v5i1.2904>.
12. Demirbaş İ., Şahin A. The effect of digital stories on primary school students' listening comprehension skills. *Participatory Educational Research*. 2022. Vol. 9, № 6. P. 380–397. DOI: <https://doi.org/10.17275/per.22.144.9.6>.

13. Sarıgöz O., Yıldırım B. Effects of digital storytelling on reading comprehension skills: a quasi-experimental study with primary school students. *International Journal of Eurasia Social Sciences*. 2024. Vol. 15, № 58. P. 1780–1792. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijjoess.4516>.

14. Sofian I. Digital pedagogy and literacy development: the impact of ict on reading comprehension in primary classrooms. *Literate: International Journal of Social Science and Humanities*. 2023. Vol. 2, № 1. DOI: <https://doi.org/10.52005/h8r4c231>.

15. Godaert E., Aesaert K., Voogt J., van Braak J. Assessment of students' digital competences in primary school: a systematic review. *Education and Information Technologies*. 2022. Vol. 27, № 7. P. 9953–10011. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10639-022-11020-9>.